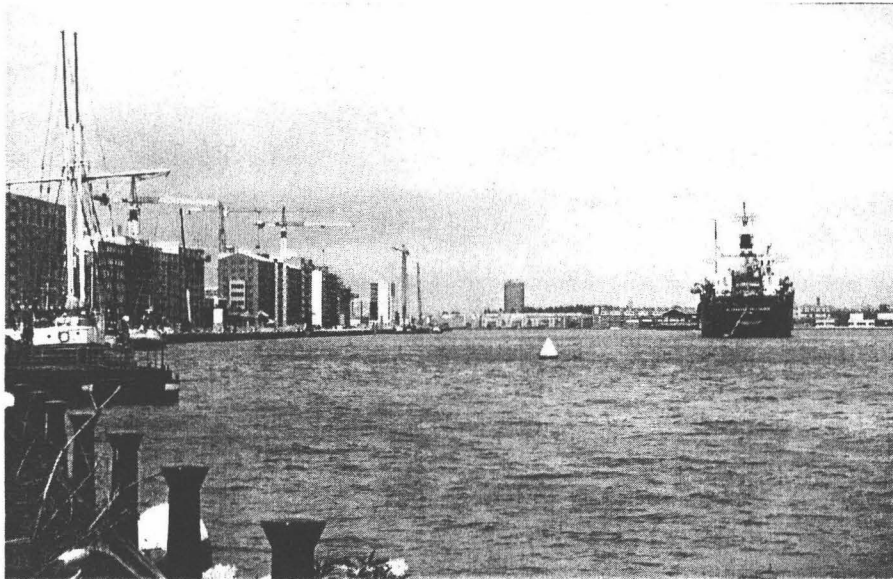

13 JAAR TELLINGEN OOSTHAVENS

Willem van der Waal

Al 13 jaar tel ik in het kader van de Nationale Watervogeltelling de Oosthavens op watervogels. Deze telling vindt plaats in het midden van de maand januari. Hartje winter dus. Dat maakt zo'n telling niet altijd tot een prettige bezigheid; ook het sterk veranderen van het telgebied maakte dat ik besloot een eind aan de tellingen te maken. Ik wilde de 10 tellingen vol maken maar vergat dat te melden zodat ik gewoon weer nieuwe telformulieren kreeg en dus moest doortellen. Dan maar na het twaalf en een halfjarig jubileum stoppen? Ik besloot het lot te tarten en er ook nog een 13^e telling tegen aan te gooien. Vooral omdat de winter van begin 1996 als een van de strengste in de boeken genoteerd zou worden en ik op de teldag zelf voor het eerst in al die jaren zonder handschoenen en das kon tellen. Ik had de warmste dag sinds tijden uitgezocht om te gaan tellen, en dat in een strenge winter. Een goede reden om te stoppen dus.

Oosthavens

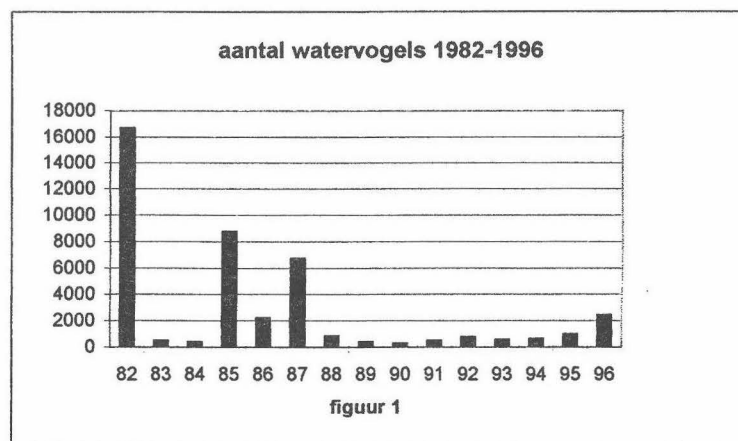
HET TELGEBIED

Het telgebied bevindt zich in de Oosthavens: grofweg het watergebied tussen de Tolhuispont, de Oranjesluizen, de Schellingwouderbrug en het Nieuwe Entrepotdok. (Zie kaartje.) Het Havengebied heeft in dertien jaar grote veranderingen ondergaan. Van een drukke overslaghaven waar voornamelijk cacao werd overgeslagen en aanvoer van grote, uit de tropen aangevoerde, boomstammen werd opgeslagen, tot een moderne woonwijk. Zo'n verandering van je telgebied draagt ook niet bij tot teleplezier. De grote scheepvaart hield vroeger bij strenge vorst het water lang open en het open karakter van het gebied maakte dat de wind vrij spel had en ijsvorming bemoeilijkte. Nu varen er geen grote schepen meer in de havens en de vele huizen hebben grote windstille plekken gecreëerd zodat bij strenge vorst de havens dichtvriezen.

HET WEER

Hieronder volgt het weer zoals dat in mijn notitieboekje is te vinden. Het is geen to the point KNMI weerverslag. Ook de teldata en eventuele bijzonderheden worden genoemd.

16-1-1982	zon	+1C	3B	ZO
17-1-1983	bewolkt	+7C	7B	W-NW
16-1-1984	bewolkt en regen	+6C	6-7B	ZW
12-1-1985	bewolkt en regen, later ijzel	+2\ -3C	5-6B	NO
12-1-1986	bewolkt	+4\ +6C	7-8B	W
16-1-1987	bewolkt	-6C	5-6B	ZO
26-1-1988	?	???	????	??
14-1-1989	half bew. met zon	+8C	6B	ZW
16-1-1990	bewolkt en later regen	+6C	4B	W
11-1-1991	zon toenemende bew. en regen	+5C	4-5B	ZW-W
21-1-1992	zon	-3C	0-2B	O-ZO
16-1-1993	bewolkt	+12C	6-7B	Z-ZW
15-1-1994	bewolkt	+5C	2-3B	ZW-W
15-1-1995	bewolkt	+3\ +5C	2-4B	Z
12-1-1996	zon	+10\ +13C	4B	Z

DE WATERVOGELS

Op figuur 1 is te zien hoe hoog de totale aantallen watervogels waren in de teljaren. Een toelichting bij 1982 is nodig. Dat jaar was duidelijk een uitschieter. Het totale aantal watervogels is daarna niet meer zo hoog geweest. Dat heeft als oorzaak dat december 1981 al een vorstperiode gaf gevolgd door dooi. De watervogels die in de Oosthavens verbleven hoefden alleen maar de IJ-dijk over te vliegen om in het weer open IJ-Meer te zwemmen en naar voedsel te duiken. Toen in januari 1982 de winter weer genadeloos toesloeg en het IJ-Meer in een nacht tijd weer dichtvroor wisten de watervogels dat de Oosthavens dichtbij en nog open lagen. Zij vlogen dan ook in grote getale naar deze Oosthavens. Later verplaatsten de aantallen zich naar de Westhavens. (van der Waal 1983.) In figuur 1 is ook mooi te zien dat de twee echte en ene bijna Elfsteden winters weer hogere aantallen dan de gewone winters laten zien. De winter van 1996 geeft veel lagere aantallen. Dat is te verklaren door de vroege aanvang van deze winter. In november 1995 begon het al te winteren en rond Sinterklaas vroom het IJ-Meer al helemaal dicht. De vogels werden deze keer niet overvallen door winterweer en konden met nog wat herfstige trekdriften in hun lijf vriendelijker oorden opzoeken. In januari sloeg de winter echt toe. Veel vogels waren echter al vertrokken. Door de huizenbouw en de afwezigheid van scheepvaart die het water rustig hielden, waren nu ook de insteekhavens dichtgevroren. Iets geheel nieuws. Het open water bevond zich in het IJ en de monding van het Amsterdam-Rijnkanaal. Maar daar verstoorde de scheepvaart de rust en ook het vele drijfjz maakte een verblijf voor watervogels tot een ongemakkelijk iets. Zo'n strenge winter en zo weinig watervogels, dat gaf de doorslag om een eind aan te maken aan de tellingen.

Dodaars

Hiervan werden er slechts enkele gezien. Het hoogste aantal telde ik op 16-1-1987 nl. 41 ex. Dit kleine dappere fuutje werd vooral bij de Oranjesluis gezien.

Fuut

Op 21-1-1985 werd het hoogste aantal geteld, nl. 385 ex. De aantallen op 16-1-1982, 194; 16-1-1987, 259; op 15-1-1995 107; en op 12-1-1996 229 zijn de moeite waard om te vermelden. Futen werden in alle wateren van het Oostelijk Havengebied gezien.

Roodhalsfuut

Alleen op 16-1-1987 werd deze soort gezien, en dan wel twee exemplaren.

Aalscholver

Deze in ongenade gevallen visser werd alleen op 16-1-1984 niet waargenomen. Over het geheel genomen is er een lichte toename te bespeuren over de jaren van tellen. Het gaat steeds om 10-tallen en op 21-1-1985 telde ik er 142. Het hoogste aantal werd echter op 16-1-1987 geteld nl. 168. Aalscholers werden vrijwel nooit vissend geteld. De vogels waren erg telbaar als zij hun vleugels drogend op meerboeien, dukdalven en stildrijvende duwbakken zaten.

Knobbelzwaan

Deze prachtige parkvogel had niet veel te zoeken in de Oosthavens. In echt strenge winters waren zij er wel te vinden en waren dan erg afhankelijk van havenarbeiders die hun pakken brood met de zwanen wilden delen. Op 16-1-1982, 13 ex; 17-1-1983, 2 ex; 21-1-1985, 21 ex; 16-1-1987 16 ex; 26-1-1988 3 ex; 12-1-1992 3 ex; 12-1-1996 3 ex;. Drie is blijkbaar het favoriete aantal van de Knobbelzwaan.

Bergeend

Deze gezellige holengraver had het niet makkelijk met al die stenen waloevers. Hij werd daarom slechts 2x gezien in het mooie aantal van een. En dat was op 12-1-1986 en op 16-1-1987.

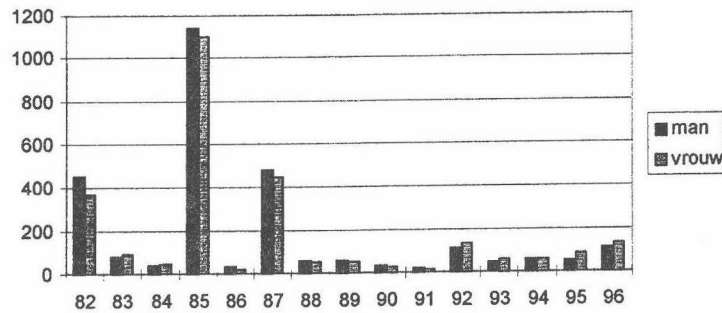
Smient

Alleen op 12-1-1986 gezien en wel een man en drie vrouwtjes. Deze waren tussen de Meerkoeten aan het grazen op de voetbalvelden van voetbalclub Schellingwoude aan de Schellingwouderdijk.

Krakeend

Alleen tijdens echte winters te vinden. Op 12-1-1986 2 ex; 16-1-1987 7 ex. 26-1-1988 2 ex; en op 12-1-1996 5 ex. Deze leuke eend werd altijd rustig dobberend bij de blokkendam van de Oranjesluizen gezien. Net als het vlakbij gelegen Bovendiep bij het Gemeenlandshuis alwaar zij ook rustig dobberend werden gezien, al waren er daar aanzienlijk meer te zien.

Wilde Eend

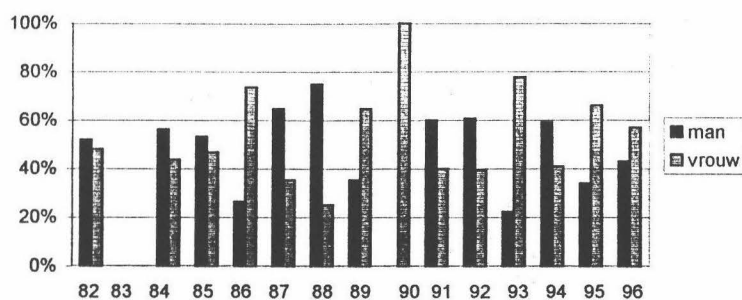

figuur 2

Wilde Eend

Hier kon er door alle teljaren heen flink aan geteld worden. Jaren met hoge aantallen waren 16-1-1982 met 829 ex; 12-1-1985 2245 ex; 16-1-1987 931 ex. De aantallen zijn in de loop der jaren lager geworden. Dat komt omdat de Wilde Eenden tijdens die topjaren nog konden foerageren op gemorst graan dat op de wal bleef liggen. Ook de cacaobonen die op de grond vielen werden opgegeten. Het was wel een gek gezicht om een Wilde Eend met een krop vol van die grote cacaobonen rond te zien zwemmen. Toen de overslag verdween uit de Oosthavens en de Entrepothaven in het bijzonder, verdween ook de Wilde Eend. Tegenwoordig worden er aardige aantallen aangetroffen bij de Schellingwouderdijk en de aan het water gelegen nieuwbouwwijk van het IJplein. Daar wordt nl. brood gevoerd aan de eenden en meeuwen. Figuur 2 laat de verhouding zien van de mannetjes en vrouwtjes. Eigenlijk is er op dit figuur niets schokkends te ontdekken. Door alle jaren heen is het aardig verdeeld. Al lijkt het wel dat er in strenge winters iets minder vrouwtjes zijn.

Tafeleend

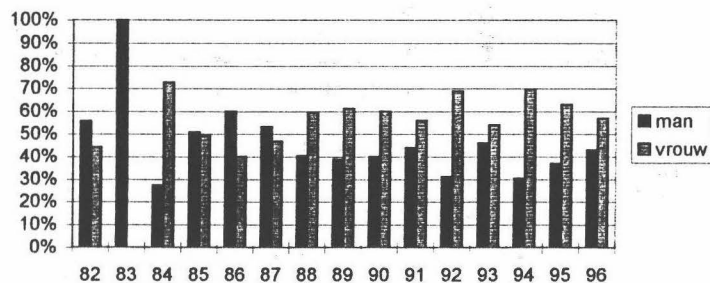

figuur 3

Tafeleend

Ook bij deze duikeend zijn de aantallen tijdens strenge winters beduidend hoger. De hoogste aantallen zijn geteld op 16-1-1982 3770; 21-1-1985 2471; 16-1-1987 907 en op 12-1-1996 nog slechts 175. In 1983 werd er niet één Tafeleend gezien, en in 1990 maar twee. Dat waren twee vrouwtjes. Daarom is er op figuur drie een 100% aantal vrouwtjes weergegeven.

Kuifeend

figuur 4

Kuifeend

Deze neef van de Tafeleend dook in soms grote aantallen naar de tegen de kademuren levende Driehoeksmosselen. In de loop der jaren is er een nieuwe voedselbron bij gekomen voor zowel de Kuif- als de Tafeleend. En hun grote concurrent op het gebied van mosseltjes opduiken, de Meerkoet, zal de nieuwe lekkernij ook niet versmaden. Net als bij de mens die steeds meer uitheemse gerechten uit steeds uitheemse restaurants tot zich neemt, hebben nu ook de duikeenden een nieuwe uitheemse voedselbron ontdekt. N.L. de Aziatische Korfmosseel uit China en de Toegeknepen Korfmosseel uit de Eufraat in Irak. (M. Melchers 1994). Net als bij de Tafeleend werden de hoogste aantallen in strenge winters geteld. Op 16-1-1982 6960; 21-1-1985 2004; 12-1-

1986 898; 16-1-1987 2348 en pas op 12-1-1996 weer het leuke aantal 908. Figuur 3 laat de verhouding man\vrouw zien. De 100% score in 1983 komt door de waarneming van een mannetje.

Topper

Alleen in de beginjaren verscheen deze toch meer brak- en zoutwatereend in het havengebied. Op 16-1-1982 5 ex. en op 21-1-1985 ook weer 5 ex. Het favoriete aantal van de Toppereend dus.

Brilduiker

Veel meer vrouwtjes verbleven er in de Oosthaven. Op 16-1-1982 41; 21-1-1985 13 tegen een man=14 ex; 16-1-1987 36; 14-1-1989 2. Slechts een keer werd er dus een mannetje gezien. Een adult mannetje want eventuele nog niet adulte mannen werden als vrouwtjes geteld, vanwege hun vrouwenkleed.

Nonnetje

Van dit kleine zaagbekje werd precies het tegenovergestelde vastgesteld. Op 16-1-1982 werden er 7 man en een vrouw=8 geteld. Op 16-1-1987 63 man en 20 vrouw=83. Op 16-1-1993 5 man en een vrouw=6. En op 12-1-1996 7 mannen.

Middelste Zaagbek.

Deze zaagbek kennen wij Amsterdammers vooral van de Zuid-Pier. Maar dat hij soms ook in zoetwater opduikt weet de lezer van de waarnemingenrubriek uit de Gierzwaluw wel. Tijdens de tellingen verscheen deze Miza of Middelste Zager op 21-1-1985 op de tellijst en wel een man en 13 vrouwtjes=14 ex. En pas op 12-1-1996 weer met een man en twee vrouwtjes =3 ex.

Grote Zaagbek

Deze Grote Zagers werden op 16-1-1982 gezien, en wel 101 vrouwtjes en 67 mannen=168 ex. Op 16-1-1987 telde ik 160 mannen en slechts een vrouw=161 ex. In 1996 was het beter verdeeld, want op 12-1 telde ik 31 mannen en 35 vrouwen=66 ex. Ook de Grote Zager laat zich net als de Miza tijdens strenge winters zien.

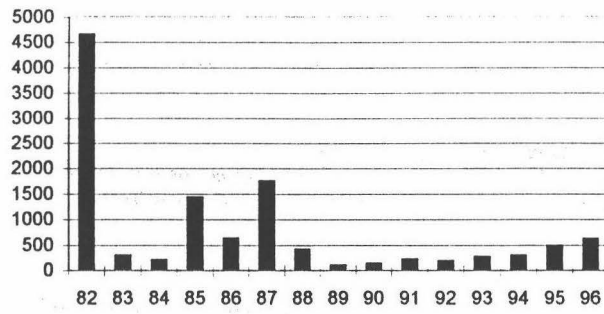
Waterhoen

Dit kleine waterkippetje had het moeilijk tijdens strenge vorst. Het viel niet mee ze te vinden tijdens tellingen. Meestal vond ik ze tussen struiken, op balken met alg of schuchter aan de rand van grazende Meerkoet groepen. Als het plekje maar uit de wind en bij voorkeur in de zon lag. De hoogste aantallen waren die op 26-1-1986 12 ex.; 15-1-1994 ook 12 ex.; 15-1-1995 21 ex.; en op 12-1-1996 35 ex.

Meerkoet

Deze vogel was ruim verspreid aanwezig in het hele havengebied. Bij de pont en het IJplein waar hij brood uitgedeeld kreeg. Langs de kademuren waar naar mosselen werd gedoken en langs de Schellingwouderdijk en de grasdijk langs het Amsterdam-Rijnkanaal waar van het gras werd gegeten. De Meerkoet kwam wel aan zijn kostje. Figuur 5 laat ook weer de uitzondering van 1982 en de drie Elfstedenwinters zien. 1996 springt er niet echt uit.

meerkoet

figuur 5

Eidereend

Bij het sluiten van de telling zag ik op 12-1-1996 een vrouwtje dobberen bij het Kompaseland in de IJ-haven.

Watervogels Oosthavens Amsterdam, midwintertellingen 1982-96										Watervogels Oosthavens Amsterdam, midwintertellingen 1982-96										
soort	dodaars	fuut	roodhalsfuut	aalscholver	knobbel	bergeend	smient	krakeend	wilde eend	soort	tafeleend	kuifeend	topper	brilduiker	nonnetje	mid. zaagbek	gr. zaagbek	waterhoen	meerkoet	elder
♂ 160182									458	♂ 160182	1960	3885	1			7		101		
vr 160182									371	vr 160182	1810	3075	4	41	1			87		
160182	3	194	0	26	13	0	0	0	829	160182	3770	6960	5	41	8	0	168	0	4660	
♂ 170183									82	♂ 170183			1							
vr 170183									90	vr 170183			0	1	0	0	0	0	0	300
170183	0	10	0	9	2	0	0	0	172	170183	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
♂ 160184									37	♂ 160184	18	12								
vr 160184									43	vr 160184	14	32								
160184	0	17	0	0	0	0	0	0	80	160184	32	44	0	0	0	0	0	0	6	206
♂ 210185								1	1142	♂ 210185	1319	1018	2	1		1				
vr 210185								3	1103	vr 210185	1152	986	3	13		13				
210185	5	385	0	142	21	0	4	0	2245	210185	2471	2004	5	14	0	14	0	2	1435	
♂ 120186									31	♂ 120186	150	539								
vr 120186								1	22	vr 120186	420	359								
120186	1	28	0	37	0	1	0	2	53	120186	570	898	0	0	0	0	0	1	633	
♂ 160187									481	♂ 160187	587	1248				63		160		
vr 160187									450	vr 160187	320	1100			36	20		1		
160187	41	259	2	168	16	1	0	7	931	160187	907	2348	0	36	83	0	161	6	1753	
♂ 260188									57	♂ 260188	21	91								
vr 260188									51	vr 260188	7	134								
260188	0	16	0	29	3	0	0	2	108	260188	28	225	0	0	0	0	0	12	412	
♂ 140189									62	♂ 140189	13	31								
vr 140189									52	vr 140189	24	49		2				1		
140189	1	31	0	30	0	0	0	0	114	140189	37	80	0	2	0	0	0	1	3	97
♂ 160190									32	♂ 160190		18								
vr 160190									24	vr 160190	2	27							4	131
160190	0	16	0	28	0	0	0	0	56	160190	2	45	0	0	0	0	0	0	4	
♂ 110191									20	♂ 110191	9	61								
vr 110191									14	vr 110191	6	78			1					
110191	0	24	0	39	0	0	0	0	34	110191	15	139	0	1	0	0	0	0	5	230
♂ 120192									114	♂ 120192	14	62								
vr 120192									131	vr 120192	9	137								
120192	2	68	0	51	3	0	0	0	245	120192	23	199	0	0	0	0	0	0	0	186
♂ 160193									49	♂ 160193	2	29				5				
vr 160193									60	vr 160193	7	34				1				
160193	4	55	0	45	0	0	0	0	109	160193	9	63	0	0	6	0	0	4	275	
♂ 150194									61	♂ 150194	13	13								
vr 150194									58	vr 150194	9	30								
150194	12	51	0	83	0	0	0	0	119	150194	22	43	0	0	0	0	0	12	294	
♂ 150195									55	♂ 150195	20	48								
vr 150195									85	vr 150195	39	82								
150195	0	107	0	33	0	0	0	0	140	150195	59	130	0	0	0	0	0	21	485	
♂ 120196									4	109	♂ 120196	75	391			7	1	31		
vr 120196									1	132	vr 120196	100	517				2	35		
120196	11	229		73	3			5	241	120196	175	908			7	3	66	35	623	1